

Demobilized Military Servants in the Focus of Community Social Work: A Sociological Study of Needs and Resources

UDC: 304.308

DOI: <https://doi.org/10.15421/172601>**Hrytsaniuk Vita**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0001-7066-0600>, vita.hrytsanyuk@gmail.com**Biletskyi Ostop**Senior Lecturer, <https://orcid.org/0009-0001-9944-6541>, ost.biletskyi@gmail.com*Lviv State University of Life Safety (Lviv, Ukraine)*

Abstract.

The article is devoted to the consideration of the issue of social work of the community with demobilized military personnel in the aspect of sociological research of needs and resources on the example of the Sarny territorial community.

Relevance. The significance of the article is due to the growth of the needs of demobilized military personnel in providing them with social assistance. It was determined that after 2022, the requests of demobilized military personnel changed and expanded, as problematic situations arose related to the political and economic situation in the state.

The purpose of the study is to theoretically and practically consider the issue of social work of the community with demobilized military personnel in the aspect of sociological research of needs and resources.

Results. On the basis of the municipal institution "Community Center for Social Services" of the Sarna City Council", which serves the Sarna territorial community, a sociological study of the issue of social work of the community with demobilized military personnel was conducted. It was established that in the Sarna district only 1 specialist is engaged in this area. The specialist carries out social work in areas such as informing and consulting on social and legal assistance, psychological counseling, assistance with document processing. A sociological survey found that 44% of respondents are satisfied with the level of social work.

Conclusions. The system of providing social services to demobilized military personnel needs to be improved and the areas of social work expanded. The center for providing social services in the Sarny district should be staffed with social work specialists who should deal with the area of demobilized persons, since 1 specialist cannot provide the full range of social services.

Keywords: activities of local government, adaptation of veterans, development of territorial communities, post-war reconstruction, social integration

Демобілізовані військовослужбовці у фокусі соціальної роботи громади: соціологічне дослідження потреб та ресурсів

Грицанюк Віта, Білецький Остап*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (Львів, Україна)*

Анотація.

Стаття присвячена розгляду питання соціальної роботи громади з демобілізованими військовослужбовцями в аспекті соціологічного дослідження потреб та ресурсів на прикладі Сарненської територіальної громади.

Актуальність. Значення статті обумовлено зростанням потреб демобілізованих військовослужбовців у наданні їм соціальної допомоги. Визначено, що після 2022 року запити демобілізованих військовослужбовців змінилися та розширилися, оскільки виникли проблемні ситуації, що пов'язані із політично-економічною ситуацією у державі.

Метою дослідження є теоретично та практично розглянути питання соціальної роботи громади з демобілізованими військовослужбовцями в аспекті соціологічного дослідження потреб та ресурсів.

Результати. На базі комунального закладу «КЗ «Центр надання соціальних послуг» Сарненської міської ради», що обслуговує Сарненську територіальну громаду, проведено соціологічне дослідження питання соціальної роботи громади з демобілізованими військовослужбовцями. Встановлено, що у Сарненському районі лише 1 фахівець займається даним напрямом. Спеціаліст здійснює соціальну роботу за напрямками такими як інформування та консультування щодо соціальної та правової допомоги, психологічне консультування, супровід під час оформлення документів. Соціологічне опитування виявило, що 44% респондентів задоволені рівнем соціальної роботи.

Висновки. Потребує удосконалення система надання соціальних послуг демобілізованим військовослужбовцям та розширення напрямів соціальної роботи. Центр надання соціальних послуг Сарненського району має бути доукомплектований фахівцями із соціальної роботи, які мають займатися напрямком демобілізованих осіб, оскільки 1 фахівець не може надати повний спектр соціальних послуг.

Ключові слова: адаптація ветеранів, розвиток територіальних громад, соціальна інтеграція, післявоєнне відновлення, діяльність ОМС

Вступ.

Актуальність. Повномасштабне вторгнення 2022 року мало значний вплив на розвиток соціальної роботи в Україні. Після початку війни багато категорій населення потребували допомоги держави, оскільки отримати її від інших суб'єктів вони не могли (Джигурда & Кабусь, 2024). Відповідно, зазнали змін підходи до здійснення соціальної роботи та надання соціальної допомоги, оскільки нині соціальна робота це не лише перевірка матеріального та житлового стану того, хто потребує допомоги, але і вирішення медичних, юридичних, фінансових, психологічних, профорієнтаційних питань (Кіріллова, Зновяк & Казанська, 2023; Петрик, 2023; Шевченко, 2024). Людина, яка потрапила у складні життєві обставини проходить процес адаптації та починає відчувати себе повноцінною частиною соціуму (Жигайло & Цимбалюк, 2023). Нині соціальна робота проводиться не тільки для того, щоб той, хто потребує, зміг покращити матеріальне становище, але і з метою надання особі якісних освітніх послуг та працевлаштування її, що дозволяє їй пристосуватися до нового середовища (Грішнова, Самолук & Рошик, 2023; Грішнова & Лисенко, 2024).

Враховуючи зміну підходів до соціальної роботи, необхідно звернути увагу на те, що соціальна робота також трансформується під впливом політико-економічних чинників (Архипова & Бік, 2021). Нині допомоги та системного супроводу потребують військовослужбовці, які були демобілізовані. Це особи, які повернулися до цивільного життя після поранень, хвороб, полону, а також зазнали психічного та соціального травмування (Гордієнко, 2021). Коло їхніх потреб та запитів, порівняно із періодом АТО, значно розширилося, оскільки мобілізація набула більш глобального характеру. Відповідно, соціальна робота із військовослужбовцями, які були демобілізовані, теж повинна видозмінюватися та забезпечувати нормальну адаптацію військових до цивільного життя.

Мета дослідження – теоретично та практично розглянути питання соціальної роботи громади з демобілізованими військовослужбовцями в аспекті соціологічного дослідження потреб та ресурсів.

Методи дослідження. У роботі використано описовий метод (визначено особливості соціальної роботи з демобілізованими військовими), узагальнення (підсумовано основні результати роботи), порівняння (зіставлено потреби військових із рівнем задоволення їхніх запитів), аналіз та синтез (проаналізовано соціальну роботу з демобілізованими військовослужбовцями у конкретній територіальній громаді), системний (виявлено взаємозв'язки між соціальними явищами та запитами військовослужбовців).

Аналіз попередніх публікацій. На сучасному етапі питання соціальної роботи громади з демобілізованими військовослужбовцями досліджено повноцінно.

Т. Гордєєва та А. Лазарева (2023) вважають, що одним із ключових напрямів соціальної роботи із нещодавно звільненими із служби військовослужбовцями є правова допомога. Актуальність даного напрямку обумовлена потребою у наданні юридичних послуг військовим, які прагнуть адаптуватися до цивільного життя. Основними запитамі є отримання правової допомоги щодо підтвердження статусу учасника бойових дій, отримання виплат, компенсація пошкодженого чи втраченого майна, поновлення прав. Представники громад надають спільно із юристами безкоштовну юридичну допомогу військовослужбовцям, які були демобілізовані, допомагають написати заяви та скарги, пояснюють механізми вирішення проблемних питань.

К. Джигурда (2023) переконана, що перспективним напрямом розвитку соціальної роботи з демобілізованими військовослужбовцями є розвиток напрямку індивідуального супроводу демобілізованого військовослужбовця. Згідно цього напрямку, який уже починає реалізовуватися у деяких громадах, за кожним демобілізованим військовослужбовцем закріплюється помічник, який є фахівцем із соціальної роботи. Перевага віддається спеціалістам, які самі є демобілізованими військовослужбовцями, відповідно, розуміють запити військових. Такий фахівець на безоплатній основі допомагає військовому із реалізацію його потреб, здійснює консультування із питань соціальної роботи, допомагає у працевлаштуванні та отриманні освітніх послуг, забезпечує процес реадaptaції.

Л. Кримчак (2024) стверджує, що основними напрямами соціальної роботи у громадах із демобілізованими військовослужбовцями є інформування їх про доступні соціальні послуги, надання соціальної допомоги, супровід їх під час проходження процедури забезпечення соціальних послуг, проведення комплексної оцінки потреб. Фахівець із соціальної роботи має бути гнучким під час надання індивідуальних соціальних послуг, оскільки ресурси соціального центру є обмеженими.

Результати дослідження.

Соціальна робота громади з демобілізованими військовослужбовцями є питанням, що потребує більш детального розгляду. Надання соціальних послуг військовим, які були демобілізовані, передбачає допомогу у вирішенні соціальних питань, сприяння в адаптації ветеранів, забезпечення соціальної інтеграції, формування позитивного ставлення соціуму до демобілізованих осіб. Одним із важливих аспектів соціальної роботи з демобілізованими військовослужбовцями є розвиток освіти для дорослих як інструмент адаптації ветеранів та розвитку громад. Розвиток освітньої програми «Освіта для дорослих як інструмент адаптації ветеранів та розвитку громад» спрямований на

формування у соціальних працівників, які працюють із демобілізованими військовослужбовцями, уявлення про особливості освіти для дорослих, теоретичних знань про особисто орієнтовані освітні технології, оволодіння навичками мікрвикладання, формування практичних вмінь розв'язувати складні кейси.

З метою розгляду питання соціальної роботи громади з демобілізованими військовослужбовцями в аспекті соціологічного дослідження потреб та ресурсів, було проаналізовано реалізацію потреб демобілізованих осіб у Сарненській територіальній громаді, що знаходиться у Рівненській області. Сарненська територіальна громада є однією з найбільших за кількістю населення у регіоні, відповідно, потреба у задоволенні соціальних послуг звільнених військових є високою.

Соціальна робота з демобілізованими військовослужбовцями у громаді здійснюється на базі комунального закладу «КЗ «Центр надання соціальних послуг» Сарненської міської ради». Безоплатну соціальну допомогу надає 1 фахівець, який допомагає звільненим військовим. У комплекс соціальної роботи входять такі види послуг як інформування та консультування щодо соціальної та правової допомоги, психологічне консультування, супровід під час оформлення документів, підтримка у доступі до соціальних та публічних послуг, профорієнтаційна робота та консультування з питань працевлаштування і зайнятості, інформаційно-просвітницька робота, забезпечення доступу до реабілітаційних програм та спортивних заходів, допомога в отриманні житла та житлових ділянок.

Соціальна робота з демобілізованими є комплексною та системною, де основана увага приділена реадaptaції звільнених військових до цивільного життя та їхній соціалізації. Особа, яка потребує допомоги, повинна зрозуміти, що вона не одна, а її запити держава може вирішити в оптимальній формі. З метою виявлення потреб та якості проведення соціальної роботи з демобілізованими особами, було проведено соціологічне опитування зі звільненими з війська особами. Учасниками дослідження стали 23 особи, які були демобілізовані від 1 до 12 місяців тому, віком від 26 до 48 років, серед опитаних 22 осіб чоловічої статі та 1 жіночої. Респонденти зареєстровані у даній громаді та відвідують центр надання соціальних послуг м. Сарни. Комунікація із респондентами відбувалася за допомогою засобів електронного зв'язку, а питання щодо якості соціальної роботи, респонденти отримали на адресу власної електронної пошти. Дослідження тривало протягом серпня-вересня 2025 року, що дозволило проаналізувати отримані відповіді та зробити висновки щодо сутності соціальної роботи з військовими, які були демобілізовані, а також щодо ресурсних можливостей центру надання соціальних послуг Сарненської громади.

Перше питання стосувалося того, чи задоволені респонденти рівнем соціальної роботи. 10 респондентів виявилися задоволеними (44%), тоді як 13 респондентів були незадоволені (56%). Щодо питання «Які види соціальних послуг ви отримали?» 10 респондентів відповіли «Інформування» (44%), 7 респондентів відповіли «Консультування» (31%), 4 респонденти відповіли «Супровід» (17%), 2 респонденти відповіли «Інформування, консультування, супровід» (8%). Тобто основним видом є інформування демобілізованих про можливості отримання ними соціальних послуг.

На питання «Яка соціальна допомога вам зараз найбільше потрібна (правова, соціальна, психологічна, медична, профорієнтаційна)», було отримано наступні відповіді. 8 респондентів зазначили про потребу у профорієнтаційній допомозі (35%), 6 респондентів потребують соціальної допомоги (27%), 5 респондентів хочуть отримати правову допомогу (22%), для 2 респондентів актуальною є психологічна допомога (8%), 2 респонденти прагнуть отримати медичну допомогу (8%). Тож демобілізовані найбільше потребують працевлаштування, оскільки проблема пошуку роботи та адаптація до сучасного ринку праці є для них достатньо гострою.

На питання про те «Яка соціальна допомога вам була надана (правова, соціальна, психологічна, медична, профорієнтаційна)?», було отримано наступні відповіді. 9 респондентів зазначили про отримання соціальної допомоги (40%), 5 респондентів отримали правову допомогу (22%), 4 респонденти отримали психологічну допомогу (17%), 3 респонденти отримали медичну допомогу (13%), 2 респонденти отримали профорієнтаційну допомогу (8%). Тож можна бачити, що найбільше було отримано соціальної допомоги попри значну потребу у профорієнтаційній допомозі, яку отримало лише 8% респондентів.

На питання «Чи отримали ви доступ до освітніх, реабілітаційних, публічних програм?» було отримано наступні відповіді. 15 респондентів відповіли, що «Так» (65%), 8 респондентів відповіли «Ні» (35%). Тож соціальна робота проводиться та соціальні послуги респондентам надаються. Наступне питання стосувалося того, чи було здійснено супровід респондентів під час оформлення документів. 20 респондентів відповіло «Так» (87%), а 3 респонденти відповіли «Ні» (13%). Учасники опитування зазначили, що фахівець центру надання соціальних послуг здійснював консультування на кожному етапі заповнення документів та їхнього подання, а також давав рекомендації щодо того, які дані потрібно вносити.

На питання «Чи була вам запропонована/ надана допомога у розв'язанні питань забезпечення житлом, земельними ділянками?» було отримано такі відповіді як, 19 респондентів відповіло «Так» (83%),

а 4 респонденти відповіли «Ні» (17%). Респонденти відповіли, що фахівець відразу зазначив, що ресурси держави є обмеженими, однак центр буде намагатися вирішити їхнє питання.

На питання «Чи проводилася з вами інформаційно-просвітницька робота?» 16 респондентів відповіло «Так» (69%), а 7 респондентів «Ні» (31%). Тож такий вид роботи з військовими, які звільнилися, проводиться. На питання «Які позитивні сторони соціальної роботи у громаді та у центрі надання соціальних послуг?» 11 респондентів відповіли такі як наявність допомоги/супроводу/інформування демобілізованого військового на всіх етапах подачі документів та отримання послуг (52%), 8 респондентів зазначили про безкоштовність послуг (35%), 3 респонденти зазначили про врахування індивідуальних потреб (13%).

Питання «Які проблемні аспекти соціальної роботи у громаді та у центрі надання соціальних послуг?» дозволило отримати наступні відповіді. 8 респондентів зазначило щодо тривалого періоду очікування черги, оскільки працює лише 1 фахівець (35%); для 8 респондентів негативним досвідом стала тривалість проходження процедури отримання необхідних послуг (35%); 4 респонденти зауважило, що центр та громада не мають ресурсів для задоволення їхніх потреб (17%); 3 респонденти мали негативний досвід щодо отримання соціальних послуг та проведення з ними соціальної роботи у повному обсязі (13%).

Респондентам було задано питання щодо того, щоб вони покращили у соціальній роботі з демобілізованими військовослужбовцями на рівні центру надання соціальних та Сарненської громади. Учасники опитування відповіли, що хотіли б, щоб спектр соціальних послуг та різновидів соціальної роботи був розширений; додано ще фахівців для супроводу демобілізованих осіб на всіх етапах проходження подання документів до відповідних органів та отримання якісних соціальних послуг: більша увага має звертатися профорієнтаційній роботі та питанню зайнятості; мають бути враховані індивідуальні потреби кожного військовослужбовця.

Висновки.

Встановлено, що соціальна робота із демобілізованими військовослужбовцями є важливим вектором соціальної політики України, оскільки звільнені із лав ЗСУ та інших військових утворень особи, мають особливі потреби, які мають вирішуватися на місцевому та національному рівні. На прикладі комунального закладу «КЗ «Центр надання соціальних послуг» Сарненської міської ради» можна зробити висновок, що ресурси центрів надання соціальних послуг є обмеженими, що сповільнює реалізацію соціальної роботи із демобілізованими особами. Проведене соціологічне опитування засвідчило, що лише 40% опитаних задоволені якістю

соціальної роботи та соціальних послуг, що викликано зауваженнями відносно щодо тривалого періоду очікування черги, проходження процедури отримання необхідних послуг, недостатнім обсягом ресурсів центру надання соціальних послуг та громади, недостатнім обсягом отримання соціальних послуг та проведення з ними соціальної роботи у повному обсязі. Наявність у розглянутій комунальній установі лише 1 фахівця, який займається питанням соціальної роботи із демобілізованими військовослужбовцями свідчить про потребу у розширенні кадрового складу соціальних працівників, які мають відповідні компетенції.

З метою підвищення якості соціальної роботи із демобілізованими військовослужбовцями у Сарненській громаді та загалом в Україні, можна запропонувати наступні рекомендації.

1. Збільшення кількості фахівців, які здійснюють соціальну роботу з демобілізованими військовослужбовцями. Наявність лише одного фахівця у центрі надання соціальних послуг негативно впливає на швидкість обслуговування демобілізованих осіб та на тривалість проходження ними процедур щодо отримання необхідних послуг. Враховуючи тенденцію до збільшення кількості демобілізованих осіб, бажано, щоб у кожній громаді було мінімум три фахівці, які могли б здійснювати соціальну роботу із військовослужбовцями.

2. Системне проходження фахівцями, які здійснюють соціальну роботу з демобілізованими військовослужбовцями, навчань та курсів підвищення кваліфікації. Потреби демобілізованих військовослужбовців постійно змінюються та набувають характеру індивідуальних запитів, відповідно, в умовах обмежених ресурсів, спеціалісти мають розуміти як надати кваліфіковану та якісну соціальну допомогу.

3. Акцентування уваги на профорієнтаційній роботі. Багато військовослужбовців мають проблеми із працевлаштуванням, тому питання зайнятості є для них основним. Фахівці мають розуміти як допомогти демобілізованій особі із працевлаштуванням, пошуком роботи, знаходженням відповідних до власних запитів вакансій. Мають організовуватися тренінги та заняття із підприємницької діяльності та включення колишніх військових до таких публічних програм, що дозволить заснувати власну справу.

4. Розширення спектру соціальної роботи. Послуги, надані громадою, мають бути персоналізовані, містити індивідуальний характер, враховувати основні запити та потреби демобілізованих військовослужбовців. Увага має бути приділена освітній сфері та ринку праці, що дозволить демобілізованим особам швидше адаптуватися до цивільного життя. Інформування, консультування, супровід мають бути комплексними, що позитивно вплине на здатність пристосуватися до нових умов.

5. Покращення ресурсної бази центрів надання соціальних послуг. Громада та держава повинні розробити програму модернізації матеріально-технічного оснащення центрів надання соціальних послуг та періодично підвищувати якість соціальної роботи за допомогою розширення ресурсної бази. Сюди можна віднести збільшення фінансування таких комунальних закладів, покращення фінансування заходів для реалізації потреб демобілізованих військовослужбовців, формування безбар'єрного

середовища, цифровізацію роботи сервісів надання соціальних послуг, створення можливості онлайн-допомоги та онлайн-консультування демобілізованих військовослужбовців.

Враховання зазначених рекомендацій дозволить громадам покращувати якість надання соціальних послуг та реалізацію соціальної роботи, а для демобілізованих військовослужбовців стане можливістю своєчасно та у повному обсязі отримувати підтримку у реалізації запитів.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Архипова, С. & Бік О. (2021). Соціальна робота з військовослужбовцями – учасниками АТО, звільненими в запас. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 6, 64-77. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6\(344\)-1-64-77](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6(344)-1-64-77).
- Гордеева, Т., & Лазарева, А. (2023). Соціальна робота в громаді з учасниками бойових дій, що були нещодавно демобілізовані. *Науково-теоретичний альманах Грани*, 26(3), 69-73. <https://doi.org/10.15421/172350>.
- Гордієнко, Є. (2021). *Механізми реалізації державної політики соціального захисту УБДв Україні*. Харків: Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 296. https://uacademic.info/ua/document/0821U102813#google_vignette
- Грішнова, О., Самолюк, Н., & Рошчик, І. (2023). Визначення актуальних потреб учасників бойових дій (УБД) як основ їх ефективного соціального захисту. *Теоретичні та прикладні питання економіки*, 1(46), 56-66. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-74-146-156>
- Грішнова, О., & Лисенко, В. (2024). Реінтеграція учасників бойових дій у цивільне життя: проблеми зайнятості та шляхи їх розв'язання. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (2(74), 146–156. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-74-146-156>
- Джигурда, К. (2023). Сучасні виклики до соціальної роботи з демобілізованими військовослужбовцями. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання в різних соціальних інституціях*, 1, 75-78. <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5e1c8d09-e089-4c31-a927-e205e1705fef/content>
- Джигурда, К., & Кабусь, Н. (2024). Особливості соціальної роботи з демобілізованими військовослужбовцями. *Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищ. освіти, присвяч. 220-річчю від дня заснування Університету, Харків, 23 трав. 2024 р.*, 1, 44–46. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/15618>
- Жигайло, Н., & Цимбалюк, М. (2023). Важливість духовності для реабілітації демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань. *Вісник Львівського університету*, 17, 3-12. <https://doi.org/10.30970/PS.2023.17.1>
- Кіріллова, Ю., Зновяк, В., & Казанська, А. (2023). *Потреби та перешкоди ветеранів при працевлаштуванні*. Київ: Міністерство у справах ветеранів України, 88. https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/Zvit_pereshkodi_precevlashtuvanii.pdf
- Кримчак, Л. (2024). Роль фахівця із соціальної роботи в процесі супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. *Теорія та методика навчання*, 13, 71-75. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.11>
- Петрик, О. (2023). Компонента державного управління у взаємодії ключових стейкхолдерів розвитку соціального підприємництва як детермінанти реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей. *Вчені Записки*, 1, 40-45. https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/6_2023/7.pdf
- Шевченко, Р. (2024). Інноваційні підходи до організації соціального захисту ветеранів війни: міжнародний досвід. *Інвестиції*, 1, 184-185. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.3.184>

REFERENCES

- Arkipova, S., & Bik, O. (2021). Social work with military personnel - participants of the ATO, released into the reserve. *Bulletin of the Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*, 6, 64-77. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6\(344\)-1-64-77](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6(344)-1-64-77).
- Gordeeva, T., & Lazareva, A. (2023). Social work in the community with participants of hostilities who were recently demobilized. *Scientific and theoretical almanac Grani*, 26(3), 69-73. <https://doi.org/10.15421/172350>.
- Gordienko, E. (2021). *Mechanisms for implementing the state policy of social protection of the Armed Forces in Ukraine*. Kharkiv: Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, 296. https://uacademic.info/ua/document/0821U102813#google_vignette
- Grishnova, O., Samolyuk, N., & Roshchik, I. (2023). Determining the actual needs of combatants (CVD) as the basis for their effective social protection. *Theoretical and Applied Issues of Economics*, 1 (46), 56-66. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-74-146-156>
- Grishnova, O., & Lysenko, V. (2024). Reintegration of combatants into civilian life: employment problems and ways to solve them. *Scientific Notes of the University «KROK»*, (2(74), 146–156. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-74-146-156>
- Dzhigurda, K. (2023). Modern Challenges to Social Work with Demobilized Military Personnel. *Modern Realities and Prospects of Social Education in Various Social Institutions*, 1, 75-78. <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5e1c8d09-e089-4c31-a927-e205e1705fef/content>

- Dzhigurda, K., & Kabus, N. (2024). Peculiarities of Social Work with Demobilized Military Personnel. *Current Problems of Research in the Field of Social Pedagogy and Social Work: Materials All-Ukrainian Scientific-Practical Conference of Higher Education Students, dedicated to the 220th anniversary of the University's foundation, Kharkiv, May 23, 2024*, 1, 44–46. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/15618>
- Zhygaylo, N., & Tsymbalyuk, M. (2023). The Importance of Spirituality for the Rehabilitation of Demobilized from the Armed Forces of Ukraine and Other Military Formations. *Bulletin of Lviv University*, 17, 3-12. <https://doi.org/10.30970/PS.2023.17.1>
- Kyrilova, Yu., Znovyak, V., & Kazanska, A. (2023). Needs and Obstacles of Veterans in Employment. Kyiv: Ministry of Veterans Affairs of Ukraine, 88. https://veteranfund.com.ua/wpcontent/uploads/2023/07/Zvit_pereshkodi_precevlashtuvanii.pdf
- Krymchak, L. (2024). The role of a social worker in the process of supporting war veterans and demobilized persons. *Theory and methods of teaching*, 13, 71-75. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.11>
- Petryk, O. (2023). The component of public administration in the interaction of key stakeholders of social entrepreneurship development as determinants of the reintegration of military personnel, ATO/JFO veterans and their family members. *Uchenie Zapisky*, 1, 40-45. https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/6_2023/7.pdf
- Shevchenko, R. (2024). Innovative approaches to organizing social protection for war veterans: international experience. *Investments*, 1, 184-185. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.3.184>